

CBAM-Carbon Border Adjustment Mechanism

ОКТОБАР 2023.

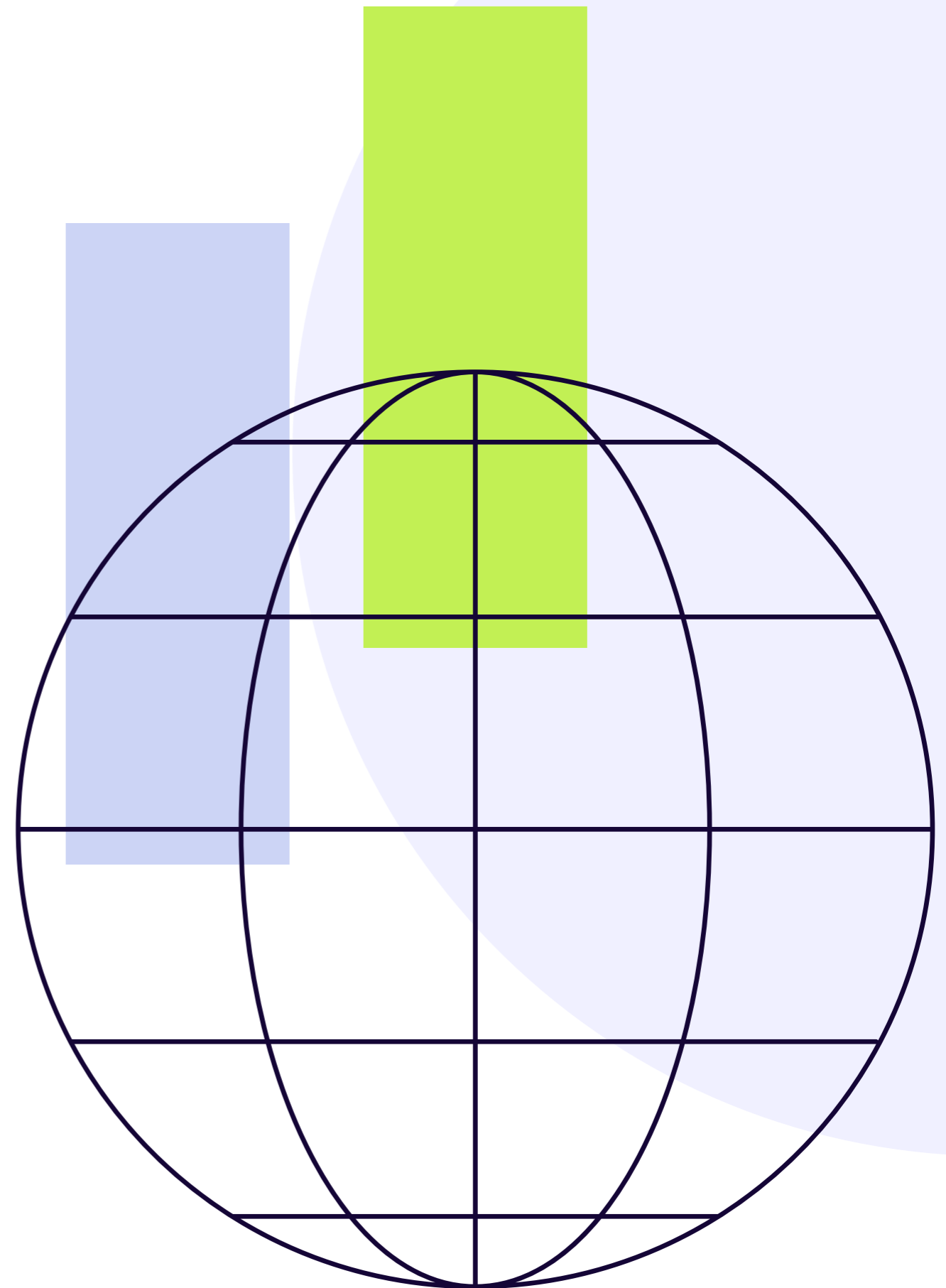

КЉУЧНА ПИТАЊА И СМЕРНИЦЕ
КОНТЕКСТ, ЦИЉЕВИ, РОКОВИ,
ОБАВЕЗЕ И ОДГОВОРНОСТИ

CBAM-Carbon Border Adjustment Mechanism

КЉУЧНА ПИТАЊА И СМЕРНИЦЕ
КОНТЕКСТ, ЦИЉЕВИ, РОКОВИ,
ОБАВЕЗЕ И ОДГОВОРНОСТИ

Контекст *Carbon border adjustment mechanism-CBAM*

Обавезу смањења интензитета глобалног загревања, кроз спровођење амбициозних циљева дефинисаних Париским споразумом из 2015. године, којим се предвиђа ограничење пораста глобалне температуре на 2, односно 1,5° Целзијуса, потписало је више од 190 држава, међу којима и Република Србија.

Међутим, због евидентно незадовољавајућих ефеката и, до тада, постигнутих резултата смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште (GHG), у оквиру Европског зеленог договора¹, који је Европска комисија усвојила децембра 2019.г., ЕУ је повећала своје климатске амбиције и предвидела спровођење низа климатских мера у циљу смањења GHG за 50-55% до 2030. у односу на референтну 1990. и остваривања амбициозне климатске неутралности Европског континента до 2050. CBAM регулатива, која је усвојена маја 2023. године, представља један од инструмената за остваривање ових амбициозних циљева и званично почиње са применом 1. октобра 2023. године.

Сврха и циљеви CBAM-а

Основна сврха овог механизма је спречавање „цурења угљеника“ (*carbon leakage*) које се дешава када компаније своју производњу преместе у друге земље чији су прописи мање ригорозни по питању емисија или када се ЕУ производи замењују увозним производима са већим угљеничним отиском. Због тога се, збирно посматрано, глобалне емисије не смањују. Механизам CBAM би се супротставио овом ризику увођењем цене угљеника на увоз одређене робе која долази изван ЕУ.

Транзициони период

CBAM има прелазни период који почиње 1. октобра 2023. и траје до 31. децембра 2025. године, чија је сврха прикупљање података за фино подешавање форме CBAM-а с обзиром на његову дефинитивну фазу примене од 2026. године.

Циљ прелазног периода је да послужи као пилот период и период учења за све заинтересоване стране (увознике, произвођаче и органе власти) и да прикупи корисне информације о уграђеним емисијама како би се прецизирала методологија за коначни период примене.

Током прелазног периода, обавезе увозника биће ограничене само на извештавање, без плаћања било каквог финансијског усклађивања и без неопходности верификације извештаја од стране акредитованог верификатора.

Сваки увозник, који је увезао CBAM робу током датог квартала календарске године, мора за тај квартал да достави CBAM извештај који садржи информације о:

1. укупно увезеној количини CBAM робе,
2. стварним укупним директним и индиректним емисијама уграђеним у робу, и
3. цени угљеника која је већ плаћена у земљи производње за уграђене емисије у увезеној роби, узимајући у обзир сваки рабат или други облик компензације који је на располагању.

Први тромесечни извештај, који покрива квартал који се завршава 31. децембра 2023., подноси се најкасније до 31. јануара 2024. године.

Када коначни CBAM систем ступи на снагу 1. јануара 2026. године, увозници ће сваке године морати да пријаве количину робе увезене у ЕУ у претходној години и у њима уграђене емисије. Затим, мораће да предају одговарајући број CBAM сертификата. Цена сертификата ће бити израчуната у зависности од просечне недељне аукцијске цене ЕУ ETS дозвола изражене у €/тони емитованог CO₂. Постепено укидање бесплатне алокације у оквиру ЕУ ETS-а одвијаће се паралелно са увођењем CBAM-а у периоду 2026-2034.

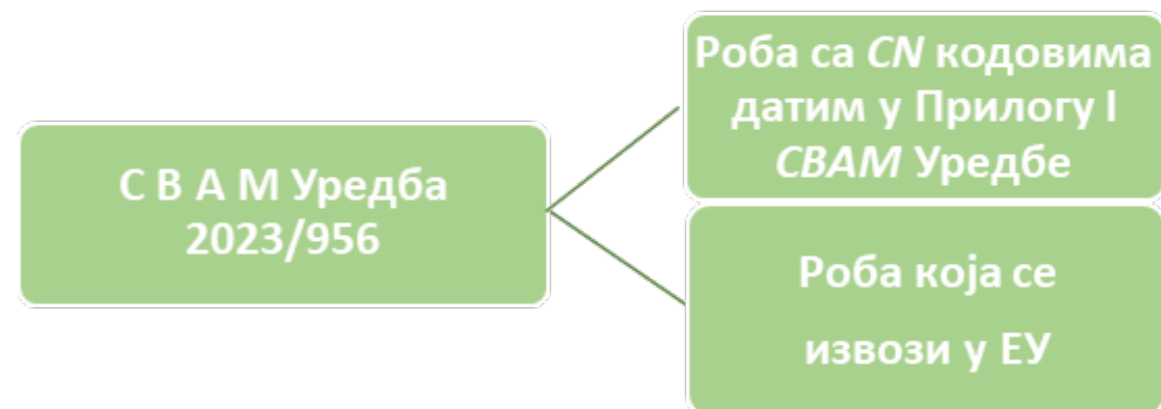
Које индустрије и које робе подлежу CBAM Регуллативи?

CBAM Уредба (2023/956) односи се на одређену робу која се производи у следећим индустријским секторима: 1) гвожђе/челик, 2) цемент, 3) алуминијум, 4) ђубрива, 5) електрична енергија и 6) водоник.

Обухват категорија роба које подлежу CBAM-у, дефинисан је листом CN кодова у Прилогу I CBAM Уредбе (*ANNEX I: List of goods and greenhouse gases*).

Ови сектори су одабрани према специфичним критеријумима, посебно према њиховом високом ризику од „цурења“ угљеника и великом интензитету емисије који ће на крају – када се у потпуности уведе – представљати више од 50% емисија индустријских сектора обухваћених ЕУ ETS-ом.

¹ The European Green Deal, COM/2019/640

Ко су обвезници СВМ Регулative?

Обвезници СВМ Регулative су:

1. сви произвођачи роба које су дефинисане листом CN кодова у Прилогу I СВМ Уредбе и који истовремено извозе у Европску унију (ЕУ),
2. сви произвођачи роба које су дефинисане листом CN кодова у Прилогу I СВМ Уредбе, које служе као прекурсор за уградњу у други СВМ производ, који се затим извози у ЕУ,
3. сви произвођачи роба које су дефинисане листом CN кодова у Прилогу I СВМ Уредбе, који своју робу продају трговцима, а који је затим извозе у ЕУ,
4. увозник, који је најчешће овлашћени СВМ декларант (извештајни декларант)

Оператер постројења који производи СВМ робу (роба дефинисана листом CN кодова у Прилогу I СВМ Уредбе) може да очекује да ће га у неком тренутку контактирати увозник у ЕУ да би прикупио информације о уграђеним емисијама (*embedded emissions*).

Оператер постројења које производи СВМ робу која служи као прекурсор за уградњу у други СВМ производ, који се затим извози у ЕУ, такође може да очекује да ће га контактирати произвођач тог финалног производа ради податка о нивоу уграђених емисија.

Стога, оператер постројења које производи СВМ робу треба што пре да припреми и спроведе мониторинг методологију за своје постројење, како би био спреман да испоручи потребне податке увознику или произвођачу финалног производа.

Обвезници СВМ-а			
Произвођач робе - извозник	Произвођач робе- прекурсора	Произвођач робе + трговац који извози у ЕУ	Увозник у ЕУ - извештајни СВМ декларант

Како утврдити да ли роба подлеже СВМ Регулative?

Оператер прво треба да утврди која роба произведена на његовом постројењу спада у делокруг СВМ Уредбе. У ту сврху, требало би:

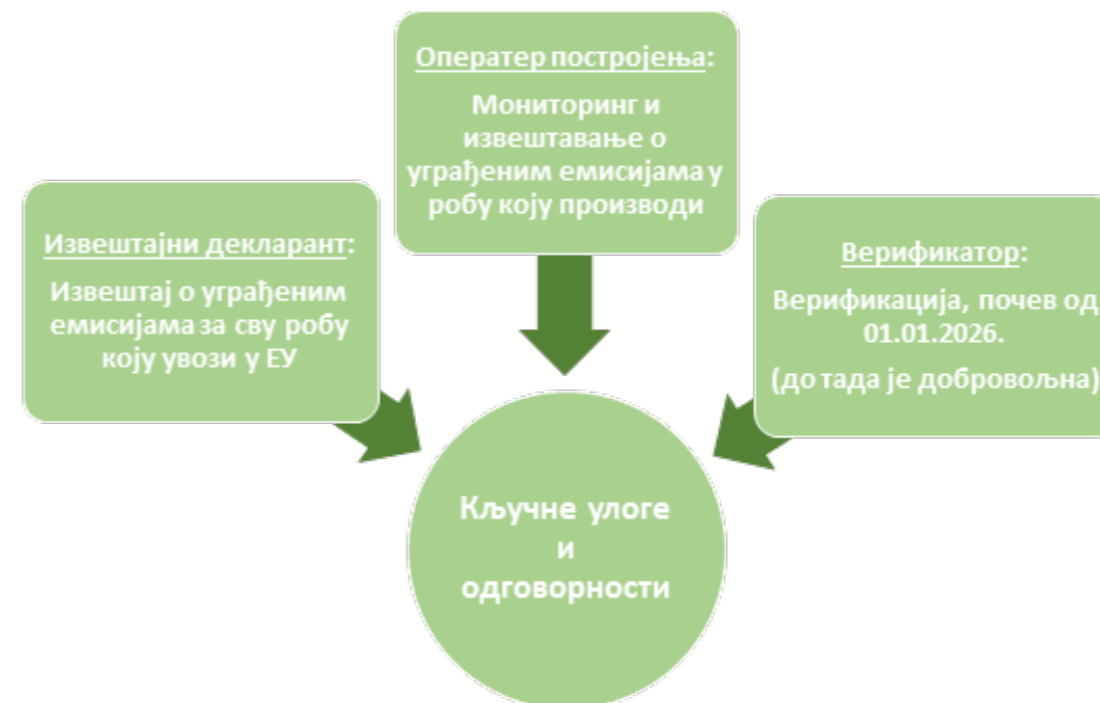
- Саставити листу свих роба и прекурсора, како произведених у сопственом постројењу, тако и прекурсора добијених изван постројења².
- Проверити и упоредити комплетан асортиман произведене робе са спецификацијама производа датим у Прилогу I СВМ Уредбе.
- Из овог поређења утврдити које од наведених роба произведених у постројењу спадају у делокруг СВМ.

Које су кључне улоге и одговорности?

1. Извештајни декларант (reporting declarant) је **одговоран за извештавање о уграђеним емисијама робе која се увози у ЕУ**. У принципу, извештајни декларант је: а) увозник (importer) робе који израђује царинску декларацију под својим именом, или б) особа, која има овлашћење да израђује царинску декларацију, или в) индиректни царински представник;

2. Оператер постројења који производи СВМ робу изван ЕУ је други по важности за функционисање СВМ-а, јер он има директан приступ информацијама о емисијама из постројења, па је **непосредно одговоран за мониторинг и извештавање о уграђеним емисијама у робу коју производе и извозе у ЕУ**;

3. Верификатор (трећа страна) ће имати своју улогу од 1.01.2026., с обзиром да је током транзиционог периода (01.10.2023. – 31.12.2025.) верификација извештаја на добровољној основи.

² Имати на уму да је могуће да иста категорија робе буде применљива и на произведену робу и на прекурсор који се користи за производњу те робе. Ово је релевантно за робу из сектора гвожђа и челика, алуминијума и ђубрива.

Шта је предмет мониторинга од стране оператора постројења?

1. Мониторинг директних емисија из постројења. Мониторинг емисија из постројења је само почетни део одређивања уграђених емисија производа. Кад год постројење производи неколико различитих производа, ове емисије се такође морају на одговарајући начин приписати појединачним производима³;
2. Мониторинг и обавештавање извештајног декларанта о количинама специфичних улазних материјала који сами по себи имају уграђене емисије (тзв. „прекурсори“) који се користе у процесу производње и одређивање уграђених емисија ових прекурсора⁴;
3. Мониторинг индиректних емисија ослобођених због коришћења електричне енергије потрошене током производње свих СВАМ производа морају се приписати произведеној роби. Такође, емисије уграђене у прекурсоре морају да буду укључене, где је релевантно.

Која документација је потребна за планирање мониторинга?

Оператер треба да документује методологију мониторинга која се користи за одређивање СВАМ емисија и производних података за постројење и производне процесе. Ова документација о методологији мониторинга (MDD) треба да дефинише границе система постројења и сваког појединачног производног процеса, у складу са специфичним захтевима за сваки индустријски сектор.

MDD, такође, треба да идентификује који токови извора користе стандард заснован на прорачуну или методи масеног биланса, и за чије се изворе емисија користи приступ заснован на мерењу. Такође, треба да садржи све друге релевантне приступе мониторинга, као што су квалитет и количине произведене СВАМ робе, као и топлотне и електричне енергије и токова отпадних гасова, према потреби.

Препоручује се да оператер изради дијаграм и пратећи опис процеса постројења, како би се:

- обезбедила визуелизација граница система производног процеса и изворних токова;
- потврдило да нема дуплирања израчунавања или недостатака у подацима у извештавању о емисијама.

Добар систем управљања документима је препоручљив од самог почетка. Стога, MDD би идеално требало да се обједини у један документ, упоредив са „Планом мониторинга“ препознатљивим у другим системима одређивања цена угљеника или MRV системима (или у EU ETS).

³ Због специфичних правила за приписивање емисија роби, такође постоји потреба да се утврде одређени токови топлоте (пара, топла вода, итд.) до и од постројења, као и између релевантних производних процеса. Исто важи и за такозване „отпадне гасове“ (нпр. гас из високих пећи у индустрији челика). И топлота и отпадни гасови доприносе директним емисијама

⁴ Када се купују прекурсори, потребно је да се од добављача ових прекурсора добију подаци о уграђеним емисијама прекурсора који се користе у производњи СВАМ робе

Шта је извештајни период?

Извештајни период је период за одређивање уграђених емисија и овај период није исти за оператере постројења и за увозника.

1) За оператора постројења – подразумевани **период извештавања је 12 месеци**⁵ да би се прикупили репрезентативни подаци који одражавају рад постројења на годишњем нивоу. То може да буде: а) календарска година, што је и подразумевана опција; или б) фискална година, уколико су подаци за фискалну годину прецизнији или да би се избегли неразумни трошкови. Као алтернативу, оператер постројења за извештајни период може да узме последња три месеца, уколико је постројење у оквиру квалификованог MRV (Monitoring, Reporting, Verification) система и период извештавања се поклапа са захтевима тог MRV система.

На пример:

- 1) Обавезујућа шема цене угљеника (систем трговања емисијама или порез на угљеник, намет или накнада) или шема извештавања о ГХГ са обавезом усклађености. У овом случају може се користити период извештавања тог програма, ако обухвата најмање три месеца; или
- 2) Мониторинг и извештавање у сврху друге шеме мониторинга (нпр. пројекат смањења емисије ГХГ, који укључује верификацију од стране акредитованог верификатора). У овом случају се може користити период извештавања важећих MRV правила, ако је најмање три месеца.

2) За увозника – током транзиционог периода, **извештајни период за увознике (reporting declarants) је квартално** и то: а) први квартални извештај је за период октобар-децембар 2023, уз обавезу да се извештај преда до 31. јануара 2024., б) последњи квартални извештај је за период октобар-децембар 2025, уз обавезу да се извештај преда до 31. јануара 2026.

Квартални извештај треба да сумира уграђене емисије у робе увезене током претходног квартала календарске године, раздвајајући директне и индиректне емисије, као и све цене угљеника које треба да буду ван EU.

За одлучивање ког датума је роба увезена, релевантно је „пуштање на тржиште“ (тј. царинење од стране царинских органа). Ово ће бити најчешћи случај, осим када је већ успостављен одговарајући MRV систем. Ово је посебно важно за робу стављену у поступак „активног оплемењивања“.

СВАМ извештај који је већ достављен може се кориговати до два месеца након краја извештајног квартала. Ово може бити случај, на пример, када након истека рока за извештавање увознику постану доступни тачнији подаци о уграђеним емисијама.

⁵ Период од дванаест месеци се сматра репрезентативним јер одражава сезонске варијације у раду постројења, као и све периоде прекида процеса који су резултат планираних годишњих прекида рада (нпр. ради одржавања) и покретања.

Шта је садржај извештаја СВМ декларанта?

На основу података које је СВМ декларант добио од оператера постројења, извештај мора да садржи:

- 1) За робу дефинисану листом CN кодова у Прилогу I СВМ Уредбе:
 - (а) количину увезене робе, изражену у мегават часовима за електричну енергију и у тонама за другу робу;
 - (б) врсту робе која је идентификована њиховом CN ознаком,
- 2) За уграђене емисије у робу дефинисану листом CN кодова у Прилогу I СВМ Уредбе:
 - (а) земљу порекла увезене робе;
 - (б) податке о постројењу на коме је произведена роба (примењиви код UN/LOC-ODE локације, назив и адреса компаније где је постројење, главни извор емисија постројења);
 - (в) коришћене производне руте, које одражавају технологију која се користи за производњу робе и информације о специфичним параметрима који квалификују назначени производни пут за одређивање директних уграђених емисија;
 - (г) специфичне директне уграђене емисије робе, које се утврђују претварањем приписаних директних емисија производних процеса у емисије специфичне за робу изражене као CO_{2e} по тони;
 - (д) захтеви за извештавање који имају утицај на уграђене емисије робе;
 - (ђ) за електричну енергију као увезену робу – емисиони фактор за електричну енергију, изражен као у тонама CO_{2e} по MWh; извор података или метод који се користи за одређивање емисионог фактора електричне енергије;
 - (е) за робу од челика, идентификациони број специфичне челичане у којој је произведена одређена серија сировина, ако је познато;
- 3) За специфичне уграђене индиректне емисије – потрошену електричну енергију изражену у MWh производног процеса по тони произведене робе; специфицирати да ли декларант извештава о актуелним емисијама или о подразумеваним вредностима; навести који је одговарајући емисиони фактор за потрошену електричну енергију; која је количина специфичне уграђене индиректне емисије изражене као CO_{2e} по тони;
- 4) друге информације и подаци (евентуално);
- 5) За потребе извештавања, извештајни декларант може захтевати да оператер користи електронски образац.

Шта је структура декларације о емисијама?

Декларација о емисијама може се сачинити на један од три начина:

1. На основу стварних емисија, које треба да се утврде на основу шеме коју дају регулатори ЕУ. Ако се декларишу стварне емисије, оне морају да буду верификоване од стране независних акредитованих верификатора, или
2. Ако стварне емисије нису доступне, користиће се стандардне „подразумеване“ вредности које одражавају просечне емисије за одређени производ произведен у одређеној земљи или региону, или
3. Ако нису доступни поуздани подаци за одређивање ових стандардних вредности, Европска комисија ће одредити подразумеване вредности на основу најлошијих инсталација у ЕУ.

Шта представља ниво активности, количина произведене робе?

Ниво активности (activity level) је укупна количина робе произведена у производном процесу која испуњава одређену спецификацију CN производа за ту робу, изражена у тонама или MWh за електричну енергију. У сврху утврђивања нивоа активности производног процеса, сабирају се количине све робе под свим CN ознакама које представљају „агрегирану категорију робе“ (дефинисана Имплементационом уредбом, Прилог II, одељак 2, табела 1).

Да би се избегло било какво двоструко рачунање производње, требало би узети у обзир само финалне производе који излазе из системских граница производног процеса. Производ који се враћа у исти процес (где је производња прекурсора укључена у исти производни процес) као и сваки отпад или остаци, искључују се из укупног нивоа активности.

Која је дефиниција постројења, производног процеса и производних рута?

Према СВМ Уредби примењује се следећи хијерархијски приступ дефиницијама:

- „Инсталација“ означава стационарну техничку јединицу у којој се одвија производни процес;
- „Производни процес“ означава делове постројења у којима се спроводе хемијски или физички процеси за производњу робе у оквиру збирне (обједињене) категорије робе дефинисане у Прилогу II, одељак 2, табела 1 Имплементационе уредбе, и њене специфичне границе система у погледу улаза, излаза и одговарајућих емисија;
- „Збирна (обједињена) категорија робе“ је имплицитно дефинисана у Имплементационој уредби навођењем релевантних збирних категорија робе и све робе идентификоване њиховим CN ознакама у Прилогу II, одељак 2, табела 1;
- „Производна рута“ означава специфичну технологију која се користи у производном процесу за производњу робе у оквиру збирне категорије робе;

Важно је истаћи да постројење може да се састоји од више од једног производног процеса, а производни процеси се могу састојати од више од једне производне руте. „Приписане емисије“ се увек израчунавају на нивоу производног процеса.

Шта су директне и индиректне уграђене емисије?

- Директне емисије укључују емисије из сагоревања и процеса за постројење, али и емисије произведене током производње топлотне енергије која се троши у постројењу, у случају да постројење добија топлоту из суседних инсталација или из мреже даљинског грејања;
- Директне приписане емисије су емисије које се приписују релевантном производном процесу који производи робу у оквиру постројења, на основу директних емисија из постројења, емисија из релевантних топлотних токова, токова материјала, отпадних гасова (ако је релевантно);
- Директне уграђене емисије произведене робе се израчунавају из директних приписаних емисија производног процеса додавањем уграђених емисија било којег релевантног прекурсора материјала који се користи у овом производном процесу;
- Специфичне директне уграђене емисије су директне уграђене емисије произведене робе, подељене са нивоом активности производног процеса. Резултат је изражен као тона CO_{2e} по тони производа;
- Индиректне емисије укључују емисије које се односе на електричну енергију потрошену у постројењу. Ако инсталација сама производи електричну енергију, горива потрошена у производњи електричне енергије рачунају се као директне емисије инсталације. Али производња електричне енергије се сматра засебним производним процесом, тј. те директне емисије се не приписују директним приписаним емисијама било које робе произведене у овој инсталацији;
- Индиректне приписане емисије су индиректне емисије које се приписују релевантном производном процесу који производи робу на постројењу;

- Индиректне уграђене емисије произведене робе се израчунавају из индиректних приписаних емисија производног процеса додавањем индиректних уграђених емисија из свих релевантних прекурсора који се користе у процесу производње;
- Специфичне индиректне уграђене емисије су индиректне уграђене емисије произведене робе, подељене са нивоом активности производног процеса. Резултат је изражен као тона CO_{2e} по тони производа;
- (Специфичне) укупне уграђене емисије: Збир (специфичних) директних и индиректних уграђених емисија.

Које су методе за израчунавање уграђених емисија?

Да би се обезбедила одређена флексибилност током прве године имплементације, компаније ће имати избор, до 31. децембра 2024, да извештавају на један од три начина:

1. потпуно извештавање по новој методологији (метода ЕУ);
2. извештавање засновано на еквивалентним националним системима трећих земаља;
3. извештавање на основу референтних вредности.

Од 1. јануара 2025. ће бити прихваћена само метода ЕУ, при чему ће се уграђене емисије пратити коришћењем приступа заснованог на прорачуну (где се емисије из изворних токова одређују на основу података о активностима) или приступа заснованог на мерењу (састоји се од континуираног мерења концентрације релевантних гасова стаклене баште).

Како се одређују уграђене емисије?

Концепт уграђених емисија, за потребе СВМ -а, заснован је на (али није у потпуности усклађен) са принципима и захтевима за угљенични отисак производа (CFP, ISO 14067). CFP се обично схвата као количина емисија ГХГ (изражена као кг или тона CO_{2e}) по декларисаној јединици (нпр. тона робе) на основу перспективе животног циклуса која покрива све значајне емисије из процеса узводно и низводно (LCA, фазе животног циклуса), од рударства и производње до транспорта, употребе и краја животног века.

Разлика у односу на опсег који покрива CFP је у томе што је СВМ намењен да покрије исте емисије које би биле покривене EU ETS-ом да се производња налази у ЕУ. Системске границе емисија које покрива EU ETS, а самим тим и СВМ, су уже од оних у CFP-у. **Низводне емисије (емисије од употребе и на крају животног века) производа су изван опсега EU ETS и СВМ -а. Нису укључене ни емисије укључене из транспорта материјала између локација и из процеса даље узводно.**

За потребе утврђивања СВМ уграђених емисија на нивоу производа, почетна тачка су емисије из инсталације. Емисије постројења су додељене („приписане“) емисијама његових производних процеса. Затим се додају све релевантне уграђене емисије прекурсора, а резултат се дели са нивоом активности сваког производног процеса, чиме се добијају „специфичне уграђене емисије“ робе које су резултат производног процеса.

Шта је садржај информација о цени угљеника плаћеној у земљи порекла?

Информација о цени угљеника плаћеној у земљи порекла треба да укључује:

- форму цене угљеника,
- било какав рабат или други облик компензације на располагању,
- одређену одредбу правног акта који предвиђа цену угљеника,
- количину уграђених емисија која је „покривена“ ценом угљеника и рабатом или другим обликом компензације,
- новчани износ.

Подношење извештаја и СВМ регистар

- Извештаји се достављају у прелазни СВМ регистар најкасније месец дана по истеку тог квартала;
- Измене у извештајима се могу вршити до два месеца након завршетка релевантног извештајног квартала (за прва два извештајна периода, СВМ извештаји се могу модификовати до рока за подношење трећег СВМ извештаја)
- СВМ извештај је нетачан ако:
 - о подаци у достављеном извештају нису у складу са захтевима;
 - о без икаквог оправдања декларисане уграђене емисије одступају од подразумеваних вредности; или
 - о је декларант доставио погрешне податке.

Казнене одредбе

Током транзиционог периода биће:

- наметнуте ако декларанти који подносе извештаје нису предузели неопходне кораке да испуне обавезе подношења СВМ извештаја или исправљају СВМ извештај да би се усагласили са обавезама.
- између 10 и 50 евра за сваку тону непријављених уграђених емисија и повећаваће се у складу са европским индексом потрошачких цена.

Да ли постоје изузећа из СВМ Уредбе?

„De minimis“ изузеће

Мале количине („De minimis“) увезене робе које су у оквиру СВМ могу се аутоматски третирати као изузете, под условом да је вредност ове робе занемарљива, односно да не прелази 150 евра по пошиљци.

Изузеће везано за војну употребу

Изузеће се односи на било коју робу увезену за употребу од стране војних власти држава чланица, или у складу са споразумом са онима из земље која није чланица ЕУ, у складу са Заједничком безбедносном и одбрамбеном политиком ЕУ или у оквиру НАТО-а.

ЕФТА изузеће

Земље које примењују EU ETS (Норвешка, Исланд, Лихтенштајн) или које имају ETS у потпуности повезан са EU ETS (Швајцарска), изузете су од СВМ.

Земље изузете за робу осим електричне енергије наведене су у Анексу III, одељак 1 СВМ Уредбе; земље изузете за електричну енергију биће додате у одељак 2 тог анекса.

Ограничено изузеће за увоз електричне енергије

Увоз електричне енергије из земаља које нису чланице ЕУ је покривен СВМ-ом, осим ако земља која није чланица ЕУ није толико блиско интегрисана са унутрашњим тржиштем електричне енергије ЕУ да се не може наћи техничко решење за примену СВМ-а на овај увоз; ово изузеће се примењује само у ограниченим околностима и подлеже условима наведеним у члану 2 СВМ Уредбе.

⁶ СВМ прелазни регистар је стандардизована електронска база података која садржи заједничке елементе података за извештавање у прелазном периоду и који омогућава размену информација између Европске комисије, надлежних органа, царинских органа држава чланица и декларанта.

Коришћени извори:

REGULATION (EU) 2023/956 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 10 May 2023 establishing a carbon border adjustment mechanism

COMMISSION IMPLEMENTING REGULATION (EU) 2023/1773 of 17 August 2023 laying down the rules for the application of Regulation (EU) 2023/956 of the European Parliament and of the Council as regards reporting obligations for the purposes of the carbon border adjustment mechanism during the transitional period

GUIDANCE DOCUMENT ON CBAM IMPLEMENTATION FOR INSTALLATION OPERATORS OUTSIDE THE EU, Brussels, 17 August 2023.

Контакт

Привредна комора Србије | Ресавска 13-15 | Београд
cbam@pks.rs | een@pks.rs | www.pks.rs

